

Illustrationen på bogens bagside viser omslaget på Dansk Medicinhistorisk Årbogs første udgave fra 1972.

ISSN 0084-9588

DANSK MEDICIN HISTORISK ÅRBOG 2022

50. ÅRGANG

DANSK MEDICIN HISTORISK ÅRBOG

2022

Den døvblinde Helen Keller

Redaktion

Ole Sonne, Aarhus (ansvarshavende)
Gerda Bonderup, Aarhus
Claus Fenger, Odense
Bernard Jeune, Odense
Hans-Otto Loldrup, København
Anne Dorthe Suderbo, København
Per Vestergaard, Aarhus

Redaktionens adresse

Ole Sonne
Helga Pedersens Gade 9, st. lejl. 3
8000 Aarhus C
medicinhistorisk-aarbog@outlook.com

Ekspedition

Som redaktionen

Illustrationen på bogens forside viser *Ængstelige øjeblikke*.
Et sygt barn, dets sørgende forældre, en barnepige og en læge.
Oliemaleri tilskrevet John Whitehead Walton (1815-1895),
1894. Se Mette Bøgh Jensens artikel *Syge piger og sygeværrelser
i 1800-tallets nordiske maleri*, side 105 (Wellcome Collection,
V0017575)

Dansk Medicinhistorisk Årbog 2022

Udgivet af

Dansk Medicinsk-historisk Selskab
Stenoselskabet – Medicinhistorisk Selskab for Fyn og Jylland

© 2022 Dansk Medicinhistorisk Årbog og forfatterne

Redaktionens medlemmer for årbog 2022

Ole Sonne, læge, universitetslektor emer., dr.med. (fysiologi), Aarhus (ansvarshavende)

Gerda Bonderup, universitetslektor emer., dr.phil. (historie), Aarhus

Claus Fenger, professor emer., dr.med. (patologisk anatomi), Odense

Bernard Jeune, læge, universitetslektor (epidemiologi), Odense

Hans-Otto Loldrup, farmacihistoriker og forlægger, cand.mag., København

Anne Dorthe Suderbo, forskningskonsulent, cand.mag. (historie), København

Per Vestergaard, professor emer., dr.med. (psykiatri), Aarhus

Redaktionens adresse

Ole Sonne

Helga Pedersens Gade 9, st., lejl. 3

8000 Aarhus C

medicinhistorisk-aarvog@outlook.com

Ekspedition

Som redaktionen

Prepress og Tryk

Narayana Press, Gylling

Sat med Minion og trykt på Galerie Art Silk 115 g

ISSN 0084-9588

Cand. pharm. Povl M. Assens Fond takkes for en gavmild og helt afgørende bevilling til støtte for udgivelse af Dansk Medicinhistorisk Årbog 2022.

Der kan i Årbogen forekomme illustrationer hvis rettighedshavere, det ikke har været muligt at finde frem til. Såfremt vi på denne måde har krænket ophavsretten, er det sket utilsigtet. Retmæssige krav i denne forbindelse vil blive honoreret, som havde der foreligget en forhåndsaftale.

En blind violinspiller med sin hund. Ætsning af Rembrandt Harmenszoon van Rijn (1606-1669) fra 1631. (Wellcome Collection, V0015909)

Den døvblinde Helen Keller

Jesper From

Helen Kellers (1880-1968) usædvanlige evner og mærkværdige skæbne er et emne, der er skrevet meget om i den handicaphistoriske litteratur. Selv om hun var både blind og døv, lærte hun mange af de ting, som de fleste med disse handicap i kombination vil have svært ved at lære, og hun fik et i mange henseender normalt liv. Det foregik i en tid, hvor mulighederne for hjælp var meget begrænsede, og der ikke var meget viden om døvblinde. Hun opnåede derfor et eftermæle som en form for legende.

Helen Kellers familiebaggrund

Helen Keller blev født i en velhavende familie i Tuscumbia, Alabama. Tuscumbia havde på dette tidspunkt omkring 3000 indbyggere, hvoraf halvdelen var sorte. Hendes far Arthur Keller (1836-1896) nedstammede fra schweiziske indvandrere fra Zürich [1-3]. Det må nærmest betegnes som skæbnens ironi, at Arthur Kellers bedstefar var Caspar Keller (f. 1758), grundlæggeren af det første schweiziske døvstummeinstitut. Hendes mor, Catherine ("Kate") Everett Adams (Keller) (1856-1921), var datter af den kendte general Charles Adams (1817-1878), som under borgerkrigen 1861-1865 havde kæmpet på Sydstaternes side [1-3]. Oprindeligt var familien Adams fra Massachusetts (Nordstaterne), og Kate Adams var tillige i familie med præsident Abraham Lincolns (1809-1865) parti- og meningsfælle Edward Everett (1794-1865). Derudover havde hun blandt sine slægtninge den meget berømte general og øverstbefalende i Sydstatshæren Robert E. Lee (1807-1870) og den tidligere amerikanske præsident og vicepræsident

John Adams (1735-1826; præsident 1797-1801) [3]. Arthur Keller havde selv været kaptajn i sydstatshæren under borgerkrigen og var af den grund kendt som "Captain Keller". Kate Adams var Arthur Kellers anden hustru, og hun var 20 år yngre end ham. Familien var inden borgerkrigen jord- og slaveejere og en del af den økonomiske elite. De mistede meget af deres velstand efter krigen, men i kraft af en fremtrædende stilling i den offentlige administration og indtægter fra udgivelsen af avisen *The North Alabamian* var Arthur Keller stadigvæk en del af den økonomisk bedst stillede befolkningsgruppe. Det lå på ingen måde i kortene, at Helen Keller udover at overvinde et meget alvorligt handicap også skulle blive abortforkæmper, kvindesagsforkæmper og socialist.

Opvækst og sygdomsforløb

Den 27. juni 1880 fødte Kate Keller datteren Helen Keller. Alt gik godt det første år, og datteren udviklede sig normalt. Hun begyndte at gå og sige ord omkring 1-års alderen og havde efter sigende et i forhold til alderen stort ordforråd. I februar 1882 fik Helen pludseligt meget høj feber. Hun fik ondt alle vegne og blev nærmest bevidstløs; lægerne frygtede, at hun ville dø. Man har siden diskuteret, hvad der var årsagen. De fleste er af den opfattelse, at det har været et tilfælde af bakteriel meningitis eller skarlagensfeber. Feberen forsvandt, og Helen vågnede op af døsen, men forældrene opdagede, at der var noget helt galt. Hun kunne hverken se eller høre, men hun følte ivrigt på alting, smagte på alt og lugtede til alt. Moren bemærkede, at hun ikke lukkede sine øjne, når noget blev ført tæt forbi ansigtet, og hun reagerede ikke på tiltale, på lyden af en klokke, der ringede, eller byggeklodser, der væltede på gulvet. De fortvivlede forældre måtte indse, at deres sunde, fremmelige og lærenemme barn havde mistet både syn og hørelse. De rejste rundt til forskellige læger, og specialister i hele U.S.A., men ingen kunne stille noget op.

De begyndte at forkæle og føje datteren, der hurtigt udviklede sig

til en udadreagerende tyran. Hun smed med ting, sparkede og bed og lagde sig på gulvet, når hun ikke forstod, hvad der skete, og når hun ikke kunne få sin vilje. Hun glemte de fleste af de ord, hun havde lært det første år af sit liv. Bortset fra ordet for vand, som hun delvist huskede (“wa-wa”). Hun havde en tydelig fornemmelse af, at hendes mor og andre ikke talte med hænderne, men noget andet, hvilket ofte enten medførte et raserianfald, eller at hun ville røre ved deres læber. I sin selvbiografi skriver hun: “Jeg kan ikke huske, hvornår jeg først indså, at jeg var anderledes end andre mennesker; men jeg vidste det, før min lærer kom til mig. Jeg havde bemærket, at min mor og mine venner ikke brugte tegn, som jeg gjorde, når de ville have noget gjort, men talte med munden. Nogle gange stod jeg mellem to personer, der snakkede og rørte ved deres læber. Jeg kunne ikke forstå, og jeg var ked af det. Jeg bevægede mine læber og gestikulerede febrilsk uden resultat. Dette gjorde mig til tider så vred, at jeg sparkede og skreg, indtil jeg var udmattet” [3].

Helen kunne nikke og ryste på hovedet. Hun udstødte lyde, følte på sin strube og lo. Hun trak i sin mor, når hun ville have kontakt med hende, og skubbede til hende, når hun skulle gå. Hun havde bemærket, at hendes far bar briller og lavede derfor en bevægelse, der svarede til at tage briller på, når hun ønskede kontakt med ham. Når hun var sulten, imiterede hun den bevægelse, hendes mor lavede, når hun skar brød, og ville hun have is, stillede hun sig ved siden af frysemaskinen. Hun kunne i et vist omfang lege med kokkepigenes datter Martha, der var tre år ældre, og de lavede et indbyrdes tegnsystem, hvor de kommunikerede ved at tage hinanden i hænderne. De hjalp i fællesskab kokkepigen med at støde krydderier og male kaffe, og de gik i hønsegården sammen og samlede æg. Havde Helen lyst til at samle æg, bukkede hun sig ned og lavede en bevægelse, som om hun samlede et æg op. Det kom dog også til en del farlige situationer og ulykker, blandt andet væltede hun vuggen med sin lillesøster Mildred, og havde nær sat ild til huset, da hun ville tørre noget vådt tøj på brændeovnen.

Familien Keller får hjælp

Kate Keller havde på et tidspunkt læst i Charles Dickens *American Notes* om Laura Bridgman, der var både døv og blind og fik hjælp af lægen Samuel Howe (1801-1876). Forældrene talte om dette med øjenlægen Chisholm i Baltimore, der kunne oplyse, at Howe for længst var død. Han anbefalede, at de kontaktede den berømte talepædagog og professor i taleorganernes fysiologi ved Boston University, Alexander Graham Bell (1846-1922), der nogle år forinden (1876) var blevet kendt for sin opfindelse af telefonen, som blev gjort i forbindelse med hans forskning i hjælpemidler til døve og tunghøre. Dr. Bell gjorde et godt indtryk på familien. Han forstod let Helens fagter og tegn, og han lod hende sidde på skødet og lege med hans lommeur og føle på hans læber, mens han talte. Han mente, at Blindeinstituttet i Boston, Perkins Institute, bedre ville kunne yde familien den rette hjælp. I sin selvbiografi *Story of my Life* skriver Helen Keller om mødet med Bell: "Jeg sad på hans knæ, mens jeg undersøgte hans ur, og han fik det til at slå for mig. Han forstod mine tegn, og jeg vidste det og elskede ham med det samme" [3]. Herefter skrev Arthur Keller til den nye forstander ved Perkins Institute, Michael Anagnos (1837-1906) og bad om hjælp til sin datter.

Opgaven som Helen Kellers lærer blev betroet en af instituttets udlærte elever Anne Sullivan (1866-1936). Hun havde haft en hård opvækst hos en enlig far, der var alkoholiker og udsatte hende og hendes søskende for omsorgssvigt [4]. De havde derfor været anbragt på børnehjemmet Tewkesbury, hvor de blev udsat for fysiske overgreb. Derudover havde hun frem til en øjenoperation som 15-årig, der genskabte meget af hendes syn, været næsten blind. På Perkins Institute havde hun været udsat for mobning, og hun lærte først at læse i teenageårene. Hun lærte både punktskrift, reliefskrift og de sendes skrift. Da hun som 20-årig ikke kunne lære mere på instituttet, mente man, det var på tide, at hun flyttede og så sig om efter et almindeligt arbejde inden for f.eks. hotelbranchen. Tilsyneladende fandt hun et ordinært arbejde kedeligt og følte sig bestemt til noget større. Under

sit ophold på Perkins Institute havde hun udvist begavelse, videbegærlighed og pædagogisk talent ved at anvende det såkaldte håndalfabet (“manual alphabet”) til døvblinde, hvor man med fingeren skriver ord og sætninger på håndflade og underarm. Derudover havde hun læst en betydelig mængde skønlitteratur, blandt andet Shakespeare og andre klassikere. Af den grund og på grund af hendes personlige forudsætninger i øvrigt mente man, at hun egnede sig til udfordringen. Hun havde dog en hel del psykiske problemer at slås med og tillige et socialt handicap i forhold til at begå sig i et overklassehjem i Sydstatene. Mødet med Helen Keller skulle dog vise sig at blive et godt match. Det fik en beroligende effekt på Helen at blive beskæftiget med at lære nye ting, og det gav Anne en oplevelse af øget selvværd og indhold i livet at lære fra sig og tage sig af et andet menneske.

Helen Keller udvikler sit sprog

Den 3. marts 1887 ankom Anne Sullivan til familien Kellers ejendom, ‘Ivy Green’, i Tuscumbia. Ved ankomsten lod Anne hurtigt mærke til, at Helen havde en god rum- og retningssans og sammenlignet med andre blinde børn var meget mobil og gik frygtløst omkring. Ligeledes bemærkede hun, at hun havde “et forkælet præg”, og at forældrene tydeligvis var afmægtige og fortvivlede. Hun bemærkede også med det samme, at Helen ville føle på læber og mund, og forstod, at det kunne udnyttes pædagogisk. Hun lavede tyggebevægelser med sin mund og bød herefter Helen på noget slik fra sin taske. Dagen efter gav hun Helen en dukke, som hun havde med fra Perkins Institute, som gave fra de blinde børn (den døvblinde Laura Bridgman, der nu var en ældre dame, havde klædt dukken på). Anne skrev med fingeren “d-o-l-l” på Helens underarm. Helen smed dukken fra sig og ødelagde den: “Jeg blev meget glad, da jeg mærkede stumperne af den knækkede dukke ved mine fødder. Hverken sorg eller beklagelse fulgte mit lidenskabelige udbrud. Jeg havde ikke elsket dukken. I den stille, mørke verden, som jeg levede i, var der ingen stærk følelse eller

ømhed. Jeg mærkede min lærer feje stumperne til den ene side af ildstedet, og jeg havde en følelse af tilfredshed med, at årsagen til mit ubehag var fjernet”.

De første fire uger gik med, at få Helen til at acceptere Annes tilstedeværelse og autoritet, at få hende til at holde på en ske i stedet for at spise med fingrene osv. De to piger flyttede ind i et mindre hus på landejendommen, hvor de sov sammen. Helen var vant til at få sin vilje og havde voldsomme bevægelser. “I mellemtiden voksede lysten til at udtrykke mig. De få tegn, jeg brugte, blev mindre fyldestgørende, og mine manglende evner til at gøre mig forståelig blev uvægerligt efterfulgt af lidenskabsudbrud. Jeg følte det, som om usynlige hænder holdt mig, og jeg gjorde en hektisk indsats for at befri mig selv. Jeg kæmpede – ikke at kampen hjalp noget, men modstandsånden var stærk i mig; jeg brød almindeligvis sammen i gråd og fysisk udmattelse”.

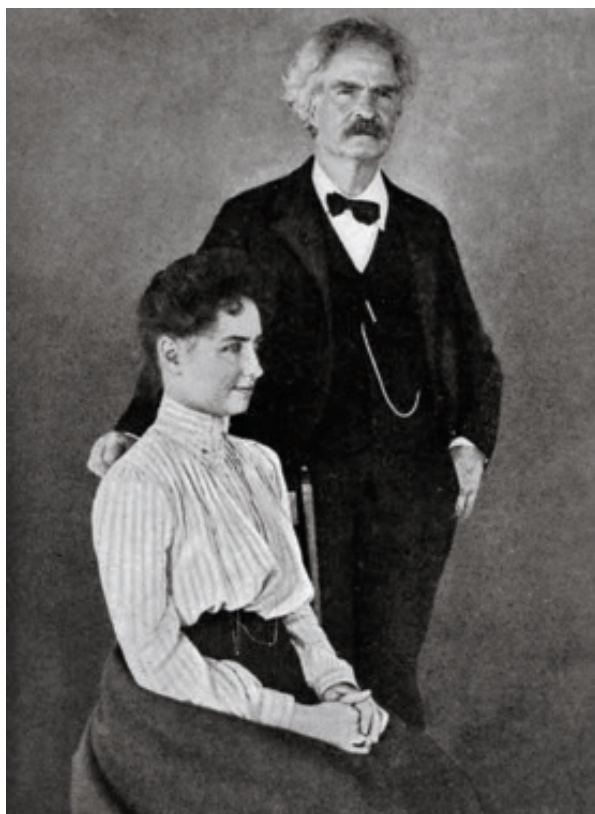
Det kom til en del konflikter mellem Helen og Anne, og i den forbindelse fik Anne slået to tænder løse. Et af Frøken Sullivans dagbogsnotater i dansk oversættelse lyder således: “Hendes [Helens] ansigt er vanskeligt at beskrive, det er intelligent, men savner bevægelighed, man ser straks, at hun er blind. Det ene øje er større end det andet [...] hun smiler sjældent [...] mit største problem bliver at tæmme og disciplinere hende uden at nedbryde hendes selvfølelse. Til at begynde med må jeg gå langsomt frem og prøve at vinde hendes kærlighed [...] Noget, der slår alle, er hendes utrættelige aktivitet. Hun er ikke i ro et øjeblik, men er her, der og alle vegne. Hun skal have fat i alt, men intet kan fastholde hendes opmærksomhed ret længe ad gangen. Hendes hænder, som intet har lært og altid er utilfredsstillede, ødelægger alt, hvad de får fat på, fordi de ikke ved, hvad de ellers skal gøre med tingene” [2 s. 10].

Anne Sullivan prøvede at få Helen til at forstå håndalfabet ved at skrive ord som “cup”, “milk” og “drink” på hendes arm, mens hun spiste morgenmad. Først da hun tog Helen med ud til vandposten, lod hende føle vandet og bagefter skrev “w-a-t-e-r” med håndalfabet, forstod Helen meningen med det hele. Hun strålede af lykke og trak herefter Anne hen til forskellige genstande, som skulle benævnes med

fingerskrift på hendes arm. Bagefter skrev hun dem selv på Annes arm. I løbet af få dage, var et ordforråd på flere hundrede ord (substantiver) for genstande opbygget. Herefter gik skridtet videre til personer. Anne førte Helens hånd hen til Helen selv flere gange og skrev “H-e-l-e-n” og til sig selv “A-n-n-e” og så fremdeles med “Mildred”, “Little sister”, “Kate”, “Mother” etc.

I forbindelse med undervisningen lod hun Helen flere gange berøre hende selv og skrev “t-e-a-c-h-e-r” for at få hende til at forstå det abstrakte indhold i ordet ‘lærer’, og hvad lærerfunktionen går ud på. Verber, præpositioner og adjektiver måtte indlæres ved praktiske eksempler, f.eks. ved at anbringe en mus i en kasse. Lade Helen føle ved tingene og herefter skrive “musen er inde i kassen” på hendes arm, og sikre sig at sammenhængen var forstået ved bagefter at anbringe noget andet i kassen og bede Helen selv skrive det, hun nu opfattede etc. Betydningen af ordet labyrint blev forklaret ved at opbygge en labyrint af borde, stole og andre møbler og lade Helen gå rundt i den.

På et tidspunkt bemærkede Anne, at et lille barn forstod hvad en gammel tante sagde, selv om det ikke selv kunne tale. Det førte sine hænder op til ørerne, når tanten sagde “sikken nogle fine ører du har”. Det gav hende den indsigt, at den sproglige udvikling langt henad vejen foregår ved at lytte til de voksnes tale og observere deres handlinger, og hun fik den idé, at hun af samme grund løbende skulle stimulere Helen med kort og enkel information i håndalfabet, såsom “Hunden spiser” eller “Det er varmt”. Ordet “kærlighed” blev forklaret i forbindelse med blandt andet morens godnatkys. Det vil blive for omfattende at gennemgå alle de pædagogiske eksempler og alle de overvejelser og fejlslagne forsøg, der må have været undervejs, og det hele er i øvrigt langt fra dokumenteret. Kort fortalt førte undervisningen til, at Helen i løbet af få måneder udviklede et forholdsvis nuanceret tegnsprog som erstatning for den primitive kommunikation om basale behov, hun hidtil havde benyttet. Ved siden af håndalfabetet lærte Helen at mundaflæse Annes tale ved at have fingrene på hendes læber.

Allerede tidligt i sit liv påkaldte Helen Keller sig megen opmærksomhed fra den undrende og imponerede offentlighed. I løbet af hendes liv blev hun kontaktet af en lang række berømte og indflydelsesrige personer i det amerikanske samfund, som ønskede at møde hende. Iblandt dem var forfatteren Mark Twain, der blev hendes ven og trofaste støtte. (Wellcome Collections, M0018417)

Helen Keller lærer at læse, skrive og tale

Undervisningsmaterialer blev sendt til familien Keller fra Perkins Institute. Der blev modtaget pakker med reliefbogstaver som kunne sættes op på væggen og forskellige bøger forfattet i både punktskrift og reliefskrift. På langt sigt blev en skrivemaskine med punktskrift-tastatur hendes mest benyttede kommunikations- og hjælpemiddel. Det gik hurtigt fremad. "Hver morgen takker jeg Gud for, at De kom til os", sagde Kate Keller til Anne Sullivan. I 1888 rejste Helen Keller med Anne Sullivan til Perkins Institute for at forsætte sin undervisning der. De tog også på udflugter sammen ud i naturen og til et cirkus.

Helen prøvede at klatre op i et træ og faldt ned og slog sig, hvilket gav en alvorlig forskrækkelse. I cirkus fik hun lov til at røre ved dyrene og ved klovnenes tøj og sminke. Betydningen af ord som 'sø', 'havet', 'skov', 'bjerge' etc. kunne bedst forklares ved at opsøge steder, hvor det kunne opleves.

Under opholdet på Perkins Institute påkaldte hendes lærenemhed og evner sig opmærksomhed fra både dr. Bell og den amerikanske psykolog William James (1842-1910), der begge besøgte hende flere gange. Hun indledte også et bekendtskab med forfatteren Mark Twain (1835-1910), der beundrede hende og lod hende røre ved hans læber, når han talte. Helen Keller læste alt i biblioteket på Perkins Institute, særligt interesseret var hun i den svenske teolog og mystiker Emanuel Swedenborgs (1688-1772) værker og ligeledes filosofen Ralph Waldo Emerson (1803-1882). Samuel Howe havde i sin tid ladet bøger af disse forfattere trykke med reliefskrift. Emerson havde ligesom Mark Twain meget samfundskritiske synspunkter og var desuden feminist og pacifist. Disse synspunkter fik således indflydelse på Helen Keller allerede i 9-10-årsalderen. En god ven, som hun lærte at kende, da hun var 13 år, var Mr. Hirtz. Han skaffede hende bøger på blindeskrift og førte brevkorrespondance med hende: "Han blev aldrig gammel for mig, og jeg blev aldrig blind og døv for ham, som 80-årig var hans sind endnu ungt", skrev hun senere om ham. Han var selv døv og havde forståelse og medfølelse for Helen.

Omkring 1890 begyndte Helen at plage Anne Sullivan om at lære hende at tale, hvilket hun først afviste, da man anså det for umuligt. Er man blind, kan man lære at tale ved at lytte, og er man døv, kan man i nogen tilfælde lære det ved at efterligne andres bevægelser med mund og taleorganer, men er man både blind og døv, hvordan skal det så kunne lade sig gøre? Et forsøg blev alligevel gjort hos den berømte talepædagog Sarah Fuller (1836-1927) i New York. Undervisningen foregik ved, at Helen sad med langfingeren mod Fullers næsefløj, pegefingeren inde i munden og de øvrige fingre mod læberne for at forstå, hvordan taleorganerne lavede de forskellige sproglyde. I løbet af et par timer havde hun lært at sige "M, P, A, S, T, I". Efter 11 dages træning

▷ Anne Sullivan Macy blev uden tvivl den mest betydningsfulde person i Helen Kellers liv. Ved sin stædighed og ved brug af sit pædagogiske naturtalent lykkedes det hende at bryde igennem Helen Kellers mørke og give hende muligheden for at have en mere meningsfuld kontakt til omverdenen. Hendes eget liv var ligesom Helens fuld af prøvelser. I barndomsårene mistede hun næsten synet helt på grund af trachom. Hun måtte gennem flere operationer med forsøg på fjernelse af arvæv fra hornhinden, inden det endelig lykkedes at genskabe et læsesyn, da hun var omkring 15 år. På grund af omsorgssvigt blev hun anbragt på et børnehjem sammen med sin bror, som hun i en tidlig alder mistede, da han døde af tuberkulose. Som teenager kom hun til Perkins Institute på en friplads og lærte både punktskrift og relief-skrift inden hun fik sit læsesyn genetableret. På Perkins blev hun på grund af sin forholdsvis høje alder og status som friplads-elev uden rige forældre mobbet af de andre blinde elever og kaldt for "Big Anne". I sit voksenliv blev hun beskyldt for at være "opblæst og ærgerrig" og "ville tage hele æren for Helens succes" og ligeledes blev hun beskyldt for at misbruge Helen Keller politisk og have påduttet hende sine egne socialistiske synspunkter. (Venligst udlånt af/ Cortesy of Perkins Archives)

kunne hun sige sætningen "it is hot" ikke så det lød forståeligt for alle og enhver, men alligevel et betydeligt fremskridt i forhold til latter, gryntelyde og udråb. Undervisningen i tale og aflæsning af læberne med fingrene fortsatte på en døveskole i New York 1894-1896. Træningen fortsatte utrætteligt livet ud, og talen blev gradvist bedre og bedre.

Helen Keller uddanner sig

I 1896 rejste Helen tilbage til Massachusetts sammen med Anne og begyndte på Cambridge School for Young Ladies (en forberedelse til universitetet). Samme år døde hendes far, hvilket tog hårdt på hende (måske var det godt, at den gamle officer fra sydstatshæren ikke levede længe nok til at opleve hans datter melde sig ind i det amerikanske socialistparti?). I 1900 påbegyndte hun studiet af filosofi på Radcliffe College ved Harvard University. Det var en hård tid både for hende

selv og for Anne Sullivan. Faderens død betød, at hendes mor nu havde færre penge og ikke kunne betale for uddannelsen. Mark Twain trådte imidlertid hjælpende til og fandt en mæcen, der ville sponsorere projektet. De bøger der ikke kunne fås i punktskrift, måtte Anne læse op, mens Helen skiftevis havde fingrene mod hendes læber og tog no-

ter, som Anne bagefter læste igennem og rettede. Til forelæsningerne måtte Anne skrive de vigtigste pointer med håndalfabet på hendes arm. Kontakt til de medstuderende var der kun meget lidt af. BA-graden blev taget i 1904 på lidt længere tid, end normeret. Hun var den første døvblinde i verden, der tog en universitetsuddannelse og indtil videre også en af de eneste. Formentlig skyldtes valget af filosofi, at studiet omhandler tanker og idéer og på den måde er lettere at forholde sig til, når man mangler de vigtigste sanser. En af de ting, der kom ud af hendes studium, var en omformulering af René Descartes “cogito ergo sum” til “fordi jeg er som jeg er, så tænker jeg”.

I søgen efter beskæftigelse og en livsopgave

I 1902-1903 omtrent samtidig med færdiggørelsen af BA-graden i filosofi skrev Helen Keller med hjælp fra Anne Sullivan sine erindringer fra barndoms- og ungdomsårene *The Story of my life*, der udkom i 1903. Journalisten og forfatteren John Albert Macy (1877-1932) ydede en stor hjælp i den forbindelse. Bogen blev en kommerciel succes og oversat til en række andre sprog. Den udkom på dansk i 1904. Særligt blandt folk, der beskæftigede sig med specialundervisning og rehabilitering, blev bogen en bestseller. Skriveprocessen, der foregik under tidspres og mod et honorar på 3000 dollars, var fysisk og psykisk belastende, og Helen led af hovedpine og smerter i kroppen, mens det stod på.

I forbindelse med bogprojektet forelskede John Macy og Anne Sullivan sig. De blev gift i 1905, og herefter flyttede den unge mand og de to kvinder sammen i en lejlighed i New York. Selv om man normalt forbinder U.S.A. og amerikanere med den amerikanske drøm og dyrkelse af den personlige frihed, så var perioden 1900-1920 ikke desto mindre en tid, hvor fagforeninger og venstrefløjspartier trivedes ganske godt flere steder i U.S.A. Af grunde som det vil blive for omfattende at komme ind på her, så ændrede det sig betydeligt i tiden frem mod anden verdenskrig og særligt årtierne efter. John Macy var en del af tidens venstreorienterede miljø. Han var medlem af både

American Socialist Party og Arbejdernes internationale (IWW; Industrial Workers of the World) og adskillige kommunister, anarkister, fagforeningsfolk, kvindesagsforkæmpere osv. kom på besøg hos ham. Han var med til at skrive i de venstreorienterede tidsskrifter *Appeal to Reason* og *New York Call*, og i 1915 udgav han bogen *Socialism in America*. I den forbindelse assisterede Anne og Helen ham med stof om de handicappedes vilkår blandt arbejderklassen og på de store institutioner. De to kvinder tog rundt og besøgte især blinde, døve og døvblinde, men også andre fysisk handicappede, og de rapporterede deres observationer og skrev ligeledes selv artikler. Arbejdet var blandt andet med til at sætte fokus på kønssygdommes betydning for medfødt blindhed i U.S.A.

Mødet med de mange ulykkelige børn med medfødte handicaps fik desuden Helen Keller til at blive tilhænger af både abort og eugenik (racehygiejne). I 1909 meldte Helen Keller sig også ind i American Socialist Party og IWW. I 1913 holdt hun for første gang en offentlig tale til et stort publikum, hvor hun talte om det at være både døv og blind, og bagefter stillede publikum spørgsmål, som Anne skrev i hånden på hende. Der blev blandt andet spurgt, om hun havde en fornemmelse af farver, hvortil hun svarede, at hun kunne mærke forskel på røde og hvide roser. "Sover De med åbne eller lukkede øjne?" spurgte en person – "Jeg har aldrig holdt mig vågen for at se efter", svarede hun [5]. Talen havde været en belastende oplevelse for Helen Keller, der ikke havde en ordentlig fornemmelse af lyden fra hendes stemme og publikums reaktioner. Hun havde tanker om, at hun havde blameret sig, og kort tid efter fik hun et psykisk sammenbrud, der varede i flere dage.

I 1914 blev Anne og John Macy skilt [1,5]. Ægteskabet havde længe lidt under begges frustration over barnløshed, og John havde desuden svært ved at rumme både Annes vanskelige sind og samlivet med den handicappede Helen Keller. De to kvinder forblev sammen. Om-trent samtidig med skilsmisken begyndte Annes helbred at skrante. Hun fik igen synsproblemer og desuden andre helbredsproblemer, der med tiden bandt hende til sengen en stor del af tiden. Der måtte ansættes en hushjælp, Polly Thomson (1885-1960). Hun havde ingen

forudsætninger i forhold til døvblindes vanskeligheder, men det fik hun med årene.

I 1924 dannedes AFB (American Foundation for the Blind), en organisation svarende til Dansk Blindesamfund, og det var en oplagt opgave for Helen Keller at gå ind i deres arbejde. I 1936 døde Anne Sullivan, og Polly Thomson overtog herefter hendes rolle. Under anden verdenskrig rejste hun sammen med Helen Keller til forskellige hjem for krigsinvalidere, hvor Helen Keller talte med krigsblinde soldater. Hun sagde ligeud til dem, at de skulle forvente et meget vanskeligt liv, men at de ikke måtte give op. Efter krigen rejste de også til udlandet sammen flere gange. Særligt opsigtsvækkende blev deres rejser til Japan. På den ene af disse rejser besøgte de Hiroshima og de krigsblinde ofre fra atombomben. I 1952 var de på besøg i Ægypten, hvor Helen Keller gjorde så stort et indtryk, at man umiddelbart efter besøget opførte otte nye blindeskoler. En af de sidste rejser gik til København i 1957, hvor Helen Keller modtog en lille statuette af H.C. Andersen. Hun modtog mange andre hædersbevisninger i udlandet. I Frankrig blev hun udnævnt til officer af Æreslegionen (Legion d'Honneur).

Død og eftermæle

I 1957 flyttede Helen Keller til plejehjemmet Arcan Ridge. Tre år senere døde Polly Thomson. I 1960 udgav Helen Keller bogen *Light in my Darkness*. Det var en slags erindringsbog og en tilbagevendende til de religiøse og spirituelle studier (Swedenborgs teorier) fra hendes helt unge dage. Udover Swedenborg studerede hun nu også Bibelen og udtalte: "jo ældre vi bliver, desto stærkere bliver vi i vor tro, og jeg beklager en mængde unge, som jeg træffer for tiden. De har ingen virkelige interesser, ingen idealer, og det er noget, vi må have, og vi må holde fast ved dem". De sidste år (1960-1968) levede Helen Keller et forholdsvis passivt liv i sit værelse på plejehjemmet. Dødsdagen var så vidt vides den 1. juni 1968, selv om den nogle steder også angives som 31. maj og 3. juni [1].

Da man i 1956 åbnede et museum i Louis Brailles barndomshjem i Coupvray lidt øst for Paris, sendte Helen Keller en samling portrætfotografier af sig selv til museet, blandt andet dette fotografi, som viser hende som ældre og må være fotograferet omkring 1956. (Postkort fra Musée Louis Braille)

Hendes død gav anledning til mange mindeord og nekrologer. “Ingen, der har hørt om Helen Keller, vil nogensinde glemme det”, udtalte en kvinde. Helen Keller efterlod sig et større forfatterskab af essays og artikler, heriblandt også en del ufærdige manuskripter, blandt andet en påbegyndt biografi om Anne Sullivan. Barndomshjemmet i Tuscumbia blev indrettet til museum. Hendes liv er blevet filmatiseret to gange – i 1962 og 1984 – og der findes mindeplader og skulpturer forskellige steder i U.S.A.

Det er bemærkelsesværdigt for Helen Keller, at hun ofte refererede til sin tilstand med metaforer som “den øde dal” og “den lange nat”,

som om hun kendte de seendes verden – måske har hun ubevidst haft en slags erindring om sine synsindtryk, som hun kendte fra de første 18-19 måneder af sit liv. I et skrift fra 2010 fra den moderne døvblindepædagogiske institution i Aalborg, i hvilken det nævnes, at de ‘rubellabørn’,¹ man nu om dage underviser, langt fra altid er små ‘Helen Kellenere’, er det vurderingen, at hendes succes må tilskrives, at hun var usædvanligt godt begavet og havde opnået et højt sprogligt niveau og et højt niveau af ‘omverdenskendskab’, inden hun mistede syn og hørelse [6]. Derudover tilskrives Anne Sullivans livslange stærke engagement og personlige relation til Helen Keller en stor betydning.

Jeg vil afslutte min beretning med et citat. Helen Keller har sagt: “Den smerte og skuffelse, jeg har lidt, kan jeg ikke udtrykke, men den glæde jeg har følt ved det levende bånd mellem mig selv og omverdenen, er prisen værd” [2].

Litteratur

1. Jaedicke M. Helen Keller. Berlin: Union Verlag, 1979.
2. Bräuner J. Helen Keller. Hellerup: August Olsens Boghandel, 1955.
3. Keller H. Story of my life. Snowball Classics Publishing, 2016.
4. Hickok LA. The Touch of Magic. The Story of Helen Kellers Great Teacher Anne Sullivan Macy. New York: Dodd, Mead and Company, 1962.
5. Varmer H. Helen kan – for hun vil! København: Munksgaard, 1981.
6. Rødbroe IB. Døvblindeområdets historiske udvikling -pædagogiske paradigmer og konsekvenser for praksis. Aalborg: Videnscenter for Døvblindefødt, 2010.

Note

1. Infektion med rubella (røde hunde) i den første del af graviditeten kan give fosterskader, som blandt andet omfatter syn og hørelse. [https://www.sundhed.dk/sundhedsfaglig/laegehaandbogen/paediatrici/tilstande-og-sygdomme/infektioner/roede-hunde/\(19-11-2022\)](https://www.sundhed.dk/sundhedsfaglig/laegehaandbogen/paediatrici/tilstande-og-sygdomme/infektioner/roede-hunde/(19-11-2022)).

Summary

The Life and Times of Helen Keller 1880-1968

Jesper From

This article is a short biographical introduction to the strange life and fate of Helen Keller. Several books have been written about her and two movies have been made as well. She is one of the most important and significant persons in disabled history and her legacy has become that of a legend and a miracle. Although she lost both her sight and hearing when she was only one year old, she overcame these limitations to a large extent and achieved in many aspects a normal life. She was the first and still one of the few deafblind persons to graduate from university with a BA. She even learned how to speak. She grew up in an upper-class family in Alabama. Before the civil war the family was part of the slave-owning elite, and her father was an officer in the confederate army during the civil war. Early in life she came under the influence of the writings of the American critic of society Ralph Waldo Emerson. She made friendship with Mark Twain and many other famous and influential persons. Later in life she became a member of the American Socialist Party, a fighter for women's rights and prochoice, which makes her a controversial figure in American history.